

Peter og den tomme mave: Joh 21 og synoptisk fisker-polemik

Finn Damgaard

Abstract: While scholars have usually interpreted John 21 as an addition to the original gospel and claimed that the purpose of the added chapter was to harmonize the Petrine synoptic tradition with the Johannine tradition, I argue that the chapter is part of the original gospel and that the aim of the chapter is rather to draw a contrast between the Johannine and the 'synoptic' portrayal of Peter. While the 'synoptic' Peter left everything in order to become a "fisher of men", John portrays Peter as returning mistakenly to his former life in Galilee after the death of Jesus. In contrast to the synoptics, fishing imagery is accordingly not used to describe Peter's role in the future church, John rather prefers shepherding images which are also used as images of Christ. The two perspectives are, however, harmonized in the later reception in the *Acts of Peter*.

Der lå en lille pebernød
på kagekassens bund.
Den trillede og trillede,
fordi den var så rund.
Men pludselig sprang låget op
og pebernøden med,
og trillede og trillede
og trillede afsted.

Den trillede til Langeland.
Den trillede til Skåne.
Den trillede til stjernerne
og til den gamle måne.
Den trillede til himlens port
og – ja, der blev den væk!
Nu ligger den og triller i
Sankt Peders mavesæk!
(Rasmussen 1951, 57)

Indledning

Historierne om Skt. Peter ved himlens port er som bekendt mange. En af de mere uskyldige er Halfdan Rasmussens fine lille børnerim om pebernøden, som endte sine dage i Sankt Peders mavesæk, eller hvor det nu var, den endte henne. Det er en af min datters favoritsange, så jeg er vant til at trille med, når Kaya Brüel fremfører sin oldefars (Axel Brüel) melodiske udgave af børnerimet på albummet *Jeg fandt en sang på vejen* fra 2006. Jeg skal ikke kunne sige, hvor Halfdan Rasmussen fik sin inspiration til slutningen på rimet fra, men i denne artikel vil jeg følge hans eksempel og zoome ind på Peters mavesæk og i forlængelse heraf undersøge hvilken betydning fisk og fisker-metaforik spiller for evangeliernes fremstillinger af Peter. Som vi skal se, adskiller Johannesevangeliet sig her fra de synoptiske evangelier.¹ Mens Peters fiskeri bliver brugt positivt i de synoptiske evangeliers kaldelsesberetninger, idet Peter bliver kaldet til at blive “menneskefisker”, vil jeg argumentere for, at Peters fiskeri bliver brugt negativt i Johannesevangeliet. Johannesevangeliets forfatter gør derfor heller ikke brug af menneskefisker-billedet, men bruger hyrde-metaforer til at karakterisere Peters fremtidige opgave. Dermed præciserer forfatteren, at Peters opgave består i *efterfølgelse* af Kristus, eftersom hyrde-metaforen er en af Johan-

1 Der er også store indbyrdes forskelle på de synoptiske evangeliers portræt af Peter (se hertil eksempelvis min artikel Damgaard 2012, 119-133). Her vil jeg dog fortrinsvis fokusere på et af deres fællestræk, nemlig det forhold, at Jesus vil gøre Peter (og Andreas) til “menneskefiskere” (Mark 1,17, Matt 4,19), hvis de følger ham / “fange mennesker” (Luk 5,10).

nesevangeliets kristologiske metaforer. Som man kan forvente, sker der imidlertid en harmonisering af de to forskellige perspektiver på Peter i den senere Peter-reception. Det vil jeg vise ved afslutningsvist at se på Petersakterne. Som vi skal se, kan Petersakterne imidlertid også læses som en eksegetisk udfoldelse af Johannesevangeliets opgør med Peters fiskertilværelse, idet fysisk føde ikke længere har nogen betydning i Peters radikale efterfølgelse.

Fiskeren Peter: De synoptiske evangeliers Peter

Det var dog næppe pebernødder, der fyldte mest i maven på en fisker ved Genesaret sø i begyndelsen af det 1. århundrede, men fisk og brød, og af og til har den nok også bare været gabende tom. At kunne mætte sig selv og sin familie var langtfra en selvfølge blandt den store fattige del af befolkningen. Store skatter på både landbrug og fiskeri fastholdt mange landmænd og fiskere i fattigdom (Reed 2000, 165; Rostovtzeff 1941, 297).² For at få tilladelse til at fiske på Genesaret sø skulle man kunne finansiere en fiskelicens hos den lokale fiskemægler,³ der selv havde erhvervet sin mæglernæring fra Herodes Antipas, der som romersk tetrark over Galilæa var eneindehaver af fiskerettighederne til Genesaret sø (Hanson 1997, 101). Det har imidlertid nok været de færreste fiskere, der var i besiddelse af tilstrækkelig kapital til at finansiere en fiskelicens; i stedet lånte de pengene til skyhøje renter ofte fra de selvsamme fiskemæglere, som solgte licenserne. Fiskerne omkring Genesaret sø var derfor langt fra frie fugle, men indlejret i en kompleks og gennemreguleret økonomi, der først og fremmest havde til formål

2 Det er dog et omstridt spørgsmål i forskningen præcis hvor beskeden landmænds og fiskeres levestandard har været, og hvor store indbyrdes forskelle, der har været. Mens blandt andre Jonathan L. Reed og K. C. Hanson argumenterer for, at levestandarden blandt disse befolkningsgrupper var meget lavt og uden betydelige forskelle, mener Sharon Lea Mattila eksempelvis, at ikke alle landmænd og fiskere tilhørte den fattigste del af befolkningen (Mattila 2013, 130). Ifølge John J. Rousseau og Rami Arav var der heller ikke decideret hungersnød på dette tidspunkt blandt de laveste klasser (Rousseau & Arav 1995, 10-11).

3 Eftersom Kapernaum var en af de vigtigste fiskerlokalteter, må vi gå ud fra, at en toldbod som Levis (jvf. Mark 2,14) netop har taget sig af sådanne fiskelicenser.

at understøtte det lokale aristokrati, der omvendt også måtte betale tribut til Rom til gengæld for beskyttelse (Hanson 1997, 100).⁴ Der har måske ligefrem eksisteret et fiskerpoliti, der håndhævede, at ingen fiskede illegalt fra de havne og moler, der var anlagt for at muliggøre professionelt fiskeri (Hanson 1997, 104). Men også blandt fiskerne har der været forskelle: Mens nogle ejede deres egen båd og kunne indgå i et fiskerkollektiv og dermed forøge deres fangst betydeligt med store effektive vod (sådan som Peter og hans partnere [μετόχοι, κοινῶνοι] gør det i Luk 5,3.7.10a) (jvf. også Hanson 1997, 105), havde andre kun mindre net, som de fiskede fra strandbredden med (som Peter og Andreas i Mark 1,16 og Matt 4,18), og endelig var der alle dem, der ikke havde andet end deres arbejdskraft, som de kunne leje ud (jvf. Mark 1,20, hvor Zebedæus og hans sønner fisker sammen med dagslejere). Ved at gøre Peter til en del af et større fiskerkollektiv med egne både, har Lukasevangeliets forfatter sat Peters efterfølgelse mere på spidsen. Lukas' billede af Peter implicerer ikke alene, at han har mere at miste, men sandsynligvis også, at han er bundet af en større fiskekontrakt, og derfor også forpligtet på at fange langt flere kilo fisk for at opfylde sine forpligtelser end Markus- og Matthæusevangeliets Peter.

I lyset af den udbytning, der fandt sted, og den deraf følgende fattigdom, er det forståeligt, når sult og måltidsfællesskaber spiller en stor rolle i de synoptiske evangelier. De to bespisningsunderer står eksempelvis centralt i både Markus- og Matthæusevangeliet (Mark 6,30-44; 8,1-10; Matt 14,13-21; 15,32-39), ligesom måltidsfællesskabet er i fokus i alle tre synoptiske evangeliers nadverberetninger (Mark 14,12-25; Matt 26,17-29; Luk 22,7-23). Særligt forfatteren til Lukasskrifterne knytter Peter sammen med fortællingens afgørende måltider: Peters bekendelse sker i forlængelse af evangeliets bespisningsunder (som der kun findes dette ene af i Lukasevangeliet, Luk 9,10-20), ifølge Lukas, er det også Peter, der sammen med Johannes forbereder påskemåltidet (Luk 22,7-13), og det er den sultne Peter, der for første gang spiser sammen med ikke-jøder i Cornelius-fortællingen (ApG 10,1-48).⁵ Det er også i Lukasevangeliets fortælling om Peters kaldelse, at forfatteren skaber den dramatiske modsætning mellem de tomme garn, som Peter

4 Se også Ørsted 1998, 13-35 for en generel fremstilling af bestemmelserne omkring fiskeri i Romerriget.

5 Til måltidsscenerne i Lukasskrifterne, se Heil 1999.

og hans partnere gør i stand efter en hård nats frugtesløst arbejde, og den mirakuløse fiskefangst, der ikke bare sprænger garnene, men også er årsag til at bådene er ved at kæntré (Luk 5,1-11). Selvom det ikke siges eksplicit, ligger der implicit i fortællingen en modsætning mellem tomme og fyldte maver. Men fortællingen stopper som bekendt ikke her, eftersom Peter og de øvrige fiskere ikke blot forlader den mirakuløse fangst for at følge Jesus, men lægger bådene til land og forlader “alt (πάντα)” (Luk 5,11): familie, venner, huse, både, fiskelicenser etc. Lukas skærper dermed på den ene side radikaliteten af Peters efterfølgelse i forhold til Markus og Matthæus, der først senere gør læserne opmærksom på, at Peter har forladt “alt”, idet de overlader det til Peter selv at gøre Jesus (og læserne) opmærksom på det senere i evangeliefortællingen (Mark 10,28; Matt 19,27).⁶ På den anden side repræsenterer den mirakuløse fiskefangst måske også Lukas’ pragmatiske ønske om at gøre Peters efterfølgelse mere forståelig i og med Peter – i modsætning til i Markus- og Matthæusevangeliet – altså både har hørt om Jesus’ helbredende kræfter (eftersom Lukas også sætter helbredelsen af Peters svigermor forud for Peters kaldelse i modsætning til Markus- og Matthæusevangeliet)⁷ og erfaret hans mirakuløse kræfter (den mirakuløse fiskefangst) forud for hans efterfølgelse.

6 Mens Peter lyder en anelse forurettet i Mark 10,28 og Matt 19,27, er dette aspekt udeladt i Lukas’ version (Luk 18,28), hvilket svarer godt til den generelle tendens i Lukasevangeliet, hvor der tegnes et mere entydigt positivt billede af Peter. Jesus’ svar på Peters udsagn er også en anelse anderledes i Lukasevangeliet. Mens Jesus i Markus- og Matthæusevangeliet taler om, at alle, der forlader deres hjem, søskende, forældre, børn eller marker, vil få det mangedobbelt igen (Mark 10,29; Matt 19,29), så udelader Lukas marker og tilføjer hustru (Luk 18,29). Måske reflekterer denne ændring, at Lukas ønsker at tilpasse Jesus’ udsagn til Peters situation, for fiskeren Peter havde sandsynligvis ingen marker, men han havde en hustru (jvf. helbredelsen af hans svigermor [Mark 1,29-31; Matt 8,14-15; Luk 4,38-39] og 1 Kor 9,5).

7 I modsætning til Markusevangeliet, der ser ud til at forudsætte Peters tilstedeværelse (Mark 1,29), er Peter formentlig ikke til stede, da Jesus helbreder hans svigermor ifølge Lukasevangeliet (Luk 4,38-39) og har derfor ikke selv erfaret Jesus’ helbredende kræfter. Det synes dog rimeligt at forudsætte, at fortælleren vil have læserne til at gå ud fra, at Peter må have hørt om hændelsen, eftersom fortælleren tydeligvis har ønsket at bevare koblingen til Peter og derfor taler om “Simons hus” og “Simons svigermor” på trods af, at Peter ikke har optrådt *in persona* i fortællingen endnu.

At Peter har forladt alt, understreges også ved, at vi ikke hører mere til Peters "tidligere" liv i de synoptiske evangelier. I hvert fald ikke eksplicit. Der er dog en række fortællinger, som af den ene eller den anden grund synes at spille på det forhold, at Peter (og et par af de øvrige disciple) har været fisker(e) på Genesaret sø. I Matthæusevangeliets eventyrlignende fortælling i relation til spørgsmålet om tempelskat (Matt 17,24-27), beder Jesus Peter om at gå ned til søen og fange en fisk for derved at tilvejebringe en mønt, som de skal bruge til at betale tempelskatten for ikke at vække forargelse (der er dog ikke tale om professionelt fiskeri med garn, men blot om at fange den første og bedste fisk med krog). Også det forhold, at store dele af handlingen i de synoptiske evangelier er henlagt til egnene omkring Genesaret sø samt ikke mindst sejlturene på søen (Mark 4,35-41; 6,45-52; Matt 8,23-27; Luk 8,22-25) og Peters egen vandring på søen (Matt 14,22-33), minder til stadighed læserne om Peters fortid. Peter bliver også identificeret som galilæer i ypperstepræstens gård i Mark 14,70 og Luk 22,59 (i Matthæusevangeliet er det Jesus, der bliver omtalt som galilæer [Matt 26,69], men Peter bliver også indirekte identificeret som galilæer pga. sin dialekt [jvf. Matt 26,73]), ligesom Jesus efter opstandelsen vil møde disciplene i Galilæa ifølge Markus- og Matthæusevangeliet (Mark 14,28; 16,7; Matt 28,10. 16-20).⁸ Fisk og fiskeri optræder også lejlighedsvis i Jesus' undervisning (Matt 7,9-10; 13,47-51; Luk 11,11), og flere gange omtales der spisefisk i de synoptiske evangeliers bespisningsundere samt, for Lukasevangeliets vedkommende, efter opstandelsen, hvor den opstandne Jesus spiser stegt fisk (Luk 24,43), hvilket også er med til at minde læserne om Peters fortid som fisker. Endelig skal Lukas' skildring af hvordan Peter prædiker for og døber mange mennesker i Apostlenes Gerninger (ApG 2,14-41; 3,12-4,4; 10,34-48) måske også ses som en udfoldelse af Jesus' løfte til Peter om, at han "skal fange mennesker" (Luk 5,10). Det er imidlertid ikke noget, der siges eksplicit. Det er således bemærkelsesværdigt, at ingen af de synoptiske evangelier forsøger at forklare, hvad menneskefisker-billedet egentlig betyder eller hvordan Peter (og de andre disciple) skal bære sig ad med at fungere som menneskefiskere. Selvom Lukas givetvis forsøger at rette op på det noget mærkværdige billede, idet Jesus' ord

8 Vedr. Galilæas betydning for Markusevangeliet, se eksempelvis Malbon 1982, 242-255.

for at “fange” mennesker, ζωπρεῖν, i Lukasevangeliet (5,10) har den dobbelte betydning at fange og bringe tilbage til livet, forbliver billedet også her uklart og uforklaret. For hvordan skal Peter fange mennesker? Og hvorfor er det overhovedet nødvendigt at fange dem for at bringe dem tilbage til livet? Lukas’ forsøg på at præcisere metaforen virker snarere som en feberredning, der stik imod intentionen snarere betoner det uheldige eller mærkværdige i Markusevangeliets oprindelige menneskefisker-metamorfe.

Fiskerforudsætninger og lighederne mellem Joh 21,1-14 og Luk 5,1-11

I modsætning til de synoptiske evangelier, hvor vi altså ikke *eksplicit* hører noget om *fiskeren* Peter efter kaldelsesfortællingerne, er der i slutningen af Johannesevangeliet faktisk en eksplicit reference til Peters identitet som *fisker* (John 21,2).⁹ Referencen er iøjnefaldende, for det er første gang i Johannesevangeliet, at Peter eksplicit bliver knyttet sammen med fiskeri.¹⁰ I modsætning til Peters kaldelse hos synoptikerne (Mark 1,16-20; Matt 4,18-22; Luk 5,1-11), er Peter ikke i færd med at fiske i Johannes’ kaldelsesfortælling, ligesom kaldelsen heller ikke foregår i nærheden af Genesaret sø (Joh 1,41-42)¹¹ på trods af, at Peter ellers kommer fra fiskerbyen Betsajda (Joh 1,44).¹² Æren som Jesus’ første discipel tilfalder heller ikke Peter i Johannesevangeliet, men derimod hans bror Andreas og en unavngiven person, der begge tilsyneladende er

9 I Petersevangeliet tager Peter også ud for at fiske efter opstandelsen (sammen med Andreas og Levi og muligvis flere, men teksten slutter abrupt efter opremsningen af Levi) (14.60). Eftersom evangeliet kun er fragmentarisk bevaret, ved vi ikke, om der har været andre referencer til Peters fiskerierhverv i evangeliet. I modsætning til Joh 21 indeholder fragmentet kun en reference til Peters og Andreas’ net, der omtales ingen båd, og det præciseres heller ikke, hvilken sø, det var, de gik ned til.

10 Dette og de følgende afsnit (fisketuren der gik i fisk [Joh 21,1-14], synoptisk fisker-polemik og en kamp på metaforer) baserer sig på min bog, Damgaard 2015, 111-116.

11 Mens Galilæa er udgangs- og omdrejningspunkt for Jesus’ virke i de synoptiske evangelier, fokuserer Johannesevangeliet på Judæa.

12 Umiddelbart efter at Peter er blevet kaldet, vil Jesus imidlertid til Galilæa (Joh 1,43).

disciple af Johannes Døberen, før de beslutter sig for at følge Jesus (Joh 1,35-40). Hvad Peter bestilte, før han blev Jesus' discipel, står derimod hen i det uvisse. I det lys kalder Peters beslutning om at tage ud at fiske på Genesaret sø i Joh 21 på en forklaring. Forudsætter forfatteren her, at læserne kender til Peters tidligere erhverv – evt. fra kaldelsesberetningerne i de synoptiske evangelier? Eller er der blot tale om en simpel fisketur, hvis formål alene er at indlede en ny opstandelsesberetning, hvor Jesus pålægger Peter hans fremtidige opgave? Som man nok kan for nemme, hælder jeg til den første mulighed. Det er der flere grunde til: At Peter tilsyneladende har båd, garn og, må vi formode, fiskelicens til sin rådighed (en båd der i øvrigt omtales i bestemt form [τὸ πλοῖον, Joh 21,3]), taler for, at han er fisker, eller i hvert fald har gode relationer til én. Det er således også bemærkelsesværdigt, at Johannes – i modsætning til synoptikerne – ikke på noget tidspunkt fortæller, at Peter har forladt alt. Også det forhold, at forfatteren præciserer, at disciplene ingenting fangede “den nat” (ἐν ἐκείνῃ τῇ νυκτὶ, Joh 21,3), synes at indikere, at de ved andre lejligheder rent faktisk fangede noget. Det, at Peter meddeler sin beslutning om at tage ud og fiske uden nærmere omsvøb, ja nærmest henkastet (ὀπάγω ἀλιεύειν), taler også for, at læserne forudsættes bekendt med Peters tidligere profession. Hvis den store fiskefangst virkelig skal være mirakuløs (hvad den selvfølgelig er ment som), forudsætter den også, at mændene i båden rent faktisk har forstand på at fiske (og særligt Peter, som er den, der tager initiativ til fiskeriet) men på trods heraf altså ikke har fanget en eneste fisk den nat, før Jesus anviser dem at kaste garnet ud igen. Endelig udviser fortællingen også så mange berøringspunkter til fortællingen om den mirakuløse fiskefangst i Lukasevangeliet, at det må anses for sandsynligt, at forfatteren ikke bare forudsætter læsernes kendskab til en evt. mundtlig tradition, men helt specifikt til Luk 5,1-11 (jvf. også Goulder 1989, 316-328; Neiryneck 1990, 325-329; Blaskovic 2000a, 43-87 og Blaskovic 2000b, 103-120). I begge fortællinger sker der således et pludseligt skift fra Judæa til Galilæa (hvilket er særligt bemærkelsesværdigt i Johannesevangeliet, der centrerer sig om Judæa) – nærmere bestemt Genesaret sø (dog med forskellige betegnelser henholdsvis “Genesaret sø” [Luk 5,1] og “Tiberias sø” [Joh 21,1]¹³), og

13 Johannes' usædvanlige betegnelse for Genesaret sø (Tiberias sø) er imidlertid hans foretrukne betegnelse, jf. Joh 6,1 hvor han netop specificerer, at Genesaret sø er den samme som Tiberias sø.

i begge fortællinger har Peter og hans ledsagere ingenting fanget hele natten (Luk 5,5; Joh 21,3). Zebedæussønnerne optræder begge steder (og i begge evangelier optræder de kun i denne ene fortælling under navnet "Zebedæussønnerne", Luk 5,10; Joh 21,2 [i Johannesevangeliet optræder de kun her]), mens Andreas, Peters bror, ikke bliver nævnt med ét ord (hvilket særligt stikker ud i Johannesevangeliet, hvor han ellers har en forholdsvis betydningsfuld rolle, se Joh 1,35-44; 6,8; 12,22). I begge fortællinger indvilger disciplene i at kaste garnene ud igen på Jesus' opfordring (Luk 5,4-5; Joh 21,6), og denne gang fanger de en stor mængde fisk (Luk 5,6; Joh 21,6), som de har svært ved at hale om bord i båden. Mens partnerne i den anden båd kommer til hjælp i Lukasevangeliet (5,7), opgiver disciplene i første omgang at få fangsten om bord i Johannesevangeliet, men senere trækker Peter så egenhændigt nettet i land (Joh 21,6.11). Mens garnene sprang i Lukasevangeliet (Luk 5,6), fremhæves det eksplicit i Johannesevangeliet, at de ikke gik i stykker (Joh 21,11).¹⁴ I begge fortællinger er Peter hovedpersonen, og bliver refereret til som *Simon Peter* (i Lukasevangeliet sker det kun én gang, og kun på dette ene sted i evangeliet [Luk 5,8]. I Johannesevangeliet optræder dobbeltnavnet derimod hyppigt, dog flest gange i netop denne fortælling [Joh 6,38; 13,9.24.36; 18,10.15.25; 20,6; 21,2.3.7.11]). Endelig bliver Jesus også genkendt som κύριος i begge fortællinger (Luk 5,8; Joh 21,7.12).

Fisketuren der gik i fisk (Joh 21,1-14)

Udover uenigheden om hvorvidt nettet blev sprængt eller ej, er der også en række andre forskelle mellem Joh 21,1-14 og Luk 5,1-11: Mens der er to både i Lukasevangeliet (Luk 5,2), er der kun tale om en båd i Johannesevangeliet (Joh 21,3b), Jesus bliver ikke genkendt med det samme i Johannesevangeliet (Joh 21,4), og han er heller ikke selv med i båden (Joh 21,4-8). I Johannesevangeliet forlader Peter også båden midt i fiskefangsten (Joh 21,7b), og fangsten sker tæt på land (Joh 21,8) og munder ud i et måltid (Joh 21,12). Det er imidlertid sær-

14 Som Goran Blaskovic har argumenteret for, ligner Johannes' bemærkning om, at garnene ikke revnede på trods af den store fangst unægtelig en reference til Lukas' fortælling, hvor de netop gik i stykker (Blaskovic 2000a, 86).

ligt i ordvekslingen mellem Peter og Jesus, at forskellene mellem de to fortællinger bliver tydelige: I begge får Peter pålagt en fremtidig opgave, men de billeder, der bruges til at beskrive dette hverv, bliver hentet fra to vidt forskellige verdener, henholdsvis en fiskerkultur ("menneskefisker"-billedet) og en landbrugskultur ("hyrde"-billedet). Dette har selvfølgelig også betydning for selve opgaven, som hos Lukas består i at "fange" mennesker, mens Peter ifølge Johannes skal vogte/være hyrde for Jesus' får/lam. Bortset fra betegnelsen κύριος er Peters ord til Jesus også vidt forskellige. Mens Peters ord i Lukasevangeliet ("Gå bort fra mig, Herre, for jeg er en syndig mand", Luk 5,8) udtrykker en syndsbevidsthed, som flere fortolkere har ment ville passe bedre efter Peters fornægtelse (Klein 1967, 1-44; Brown 1970, 1087-1092; Fitzmyer 1981, 561 og Meier 1994, 899-904) – eksempelvis som her i Johannesevangeliet, der er det første møde mellem Peter og Jesus efter fornægtelsen, hvor Peter er nævnt ved navn – er der ingen anger at spore i Peters ord i Johannesevangeliet (hvilket er helt i tråd med, at Peter heller ikke går ud og græder efter fornægtelsen, sådan som han gør det i de synoptiske evangelier). På Jesus' tre spørgsmål om hvorvidt Peter elsker ham, betoner Peter således hver gang, at Jesus *ved*, at han elsker ham (Joh 21,15.16.17). Peter forudsætter dermed, at deres relation er uændret på trods af fornægtelsen. Der er intet, der indikerer, at Peter her angre sin fornægtelse, sådan som det sædvanligvis betones (se eksempelvis Culpepper 2010, 170). Jesus' spørgsmål til Peter har da heller ikke noget med hans fornægtelse at gøre (udover den [i min optik] tilfældige lighed mellem Peters *tre* fornægtelser og Jesus' *tre* spørgsmål, men denne lighed skyldes formentlig blot, at begge fortællinger betjener sig af det retorisk virkningsfulde tretal).¹⁵ Det, som Jesus afkræver Peter svar på, er ikke om Peter *stadig* elsker ham efter fornægtelsen (hvad det vel også snarere var Peter, der skulle spørge Jesus om), men om Peter elsker ham mere end τούτων (Joh 21,15). Hvad τούτων refererer til her, er imidlertid noget uklart for at sige det mildt.¹⁶ I den Danske Bibeloversættelse fra 1992 er udtrykket oversat med "de andre". Her har man altså forstået udtrykket som refererende til de

15 I begge fortællinger optræder der dog også et bål af trækul (ἀνθρακιά) (Joh 18,18; 21,9).

16 Se Culpepper 2010, 172-173 for en oversigt over de mange forskellige fortolkninger af τούτων, der er blevet foreslået.

andre disciple formentlig ud fra den betragtning, at når Jesus er i færd med at give Peter et særligt hverv, skal det også fremgå, hvorfor det lige er Peter, der får dette hverv. Ifølge Timothy Wiarda er det dog snarere den usikkerhed, som Peters beslutning om at tage ud på søen igen har forårsaget, som er baggrunden for Jesus' spørgsmål (Wiarda 1992, 63). I en sådan fortolkning refererer τούτων altså tilbage til selve fisketuren (båden og garnet), dvs. det demonstrative pronomen bliver forstået som neutrum: "Simon, Johannes' søn, elsker du mig mere end disse ting?" (Wiarda 1992, 62-65; Varghese 2009, 358 og Ramelli 2008, 332-350). Denne fortolkning er at foretrække, fordi den binder de to afsnit (21,1-14 og 21,15-19) langt bedre sammen end alternativerne som eksempelvis den forståelse, der er baggrunden for 1992-oversættelsen.¹⁷ Fisketuren og Peters kraftpræstation med fiskenettet er med andre ord ikke blot en tilfældig og lidt klodset indledning til hyrde-formaningen i 21,15-19. Med denne "indledning" laver forfatteren en raffineret kontrast mellem Peters hidtidige liv, hans fiskertilværelse med båd, garn og fiskelicens, og så den radikale efterfølgelse, som i sidste ende vil betyde, at Peter skal ofre sit liv.

At Peter formår ene mand, hvad alle syv disciple ikke kunne tilsammen, nemlig at trække den store fangst i land, er derfor heller ikke et ekklesiologisk symbol, sådan som det traditionelt udlægges.¹⁸ I modsætning til Lukasevangeliet, hvor den store fiskefangst blev efterladt på søbredden, indgår den overdådige fangst også i disciplenes måltid med den opstandne Jesus her i Johannesevangeliet. Dermed understreger forfatteren på én gang, at den opstandne Jesus ikke bare var

17 Fortolkerne er delt mht. spørgsmålet om hvorvidt Joh 21 er en litterær enhed. Ifølge Raymond Brown er det metaforiske skifte fra vanddyr til landdyr, fra fisk til får, et stærkt argument imod at betragte Joh 21 som en litterær enhed (Brown 1970, 1084). Som jeg vil argumentere for i det følgende, giver det metaforiske skifte imidlertid god mening og er derfor ikke nødvendigvis et argument for at betragte Joh 21 som et sammensat kapitel. Til spørgsmålet om Joh 21 som en litterær enhed, se også Neiryneck 1990, 321-336 og Wiarda 1992, 53-71.

18 Se Culpepper 2006, 369-402 for en oversigt over de mange forskellige ekklesiologiske fortolkninger. Dét, at der er 153 store fisk, har heller ikke nogen dybere betydning, men skal formentlig tjene til at overbevise læserne om, at beretningen er præcis og stammer fra et øjenvidne, nemlig yndlingsdisciplen, jvf. John 21,24. Det er, hvad vi med Roland Barthes, kunne kalde for en "virkelighedseffekt".

en ånd, men opstået i kød og blod, så han var i stand til at spise stegt fisk (ligesom i Luk 24,42-43), samtidig med at han skaber en nadver-lignende scene (ligesom Luk 24,30), hvor Jesus bespiser sine disciple en sidste gang. Der er som bekendt ikke nogen egentlig nadver-scene i Johannesevangeliet. Det tætteste vi kommer på en sådan scene er i den tidligere fortælling ved Genesaret sø (Joh 6,1-13), hvor der også indgår brød og fisk, og den efterfølgende diskussion i Joh 6,22-58 (se hertil Mia Mohrs og Gitte Buch-Hansens artikel i dette bind). Det er altså ikke fiskefangsten, der skal forstås symbolsk, men snarere den omsorg, der ligger i Jesus' måltid, hvor han mætter sine sultne disciple efter en nats forgæves forsøg på at skaffe mad.¹⁹ Med den efterfølgende opfordring til Peter om at følge ham, peger brunchen ved Genesaret sø også fremad, og rummer et løfte og en invitation til Peter om at forlade sig på den, han elsker allermost. Samtidig rummer Jesus' formaninger til Peter om at vogte hans lam og får også en dobbelthed, som desværre ikke rigtig kommer frem i den autoriserede danske oversættelse. For βουσκεῖν (Joh 21,15.17) betyder ikke bare *vogte*, men i lige så høj grad *fodre*, *bespise*, ligesom formaningen i Joh 21,16 om at optræde som hyrde (ποιμαίνειν) også implicerer, at flokken skal ledes til det grønne græs og det friske vand. At det imidlertid ikke skal forstås bogstaveligt, illustrerer forfatteren på humoristisk vis med Peters fisketur, hvis formål netop var at skaffe ham selv og de andre disciple noget i maven. Dermed genfinder vi her den ironiske kontrast mellem den åndelige og den fysiske føde, der udfoldes i Jesus' "brødtale" i Joh 6, hvor Jesus omtaler sig selv som "livets brød" (Joh 6,35, for en lignende tematik se også kap. 4). Peters opgave er selvfølgelig ikke at brødføde menigheden med fisk, men med livets brød.²⁰

19 At dømme ud fra Jesus' spørgsmål til fiskerne om de har noget at spise og deres benægtende svar (Joh 21,5) må vi gå ud fra, at baggrunden for fisketuren var sult og mangel på mad.

20 For en generel fremstilling af spørgsmålet om mad og drikke i Johannesevangeliet, se Webster 2003.

Synoptisk fisker-polemik

I min optik er der imidlertid mere på færde i portrættet af Peter i Joh 21. Kapitlet forudsætter ikke bare læsernes kendskab til de synoptiske evangelier, men rummer også en polemisk kontrast til de synoptiske evangeliens billede af Peter som 'menneskefiskeren'. Stik imod hvad synoptikerne hævdede, er det Johannes' påstand, at Peter ikke 'forlod alt', og derfor kunne han også vende tilbage til sin gamle tilværelse her i kapitel 21 efter Jesus' død. I modsætning til de synoptiske evangelier, bliver Peters identitet som fisker altså brugt negativt i Johannesevangeliet.

Berøringspunkterne mellem Joh 21 og de synoptiske evangelier, i særdeleshed Luk 5,1-11, har ofte fået fortolkerne til at mene, at kapitlet (som typisk ses som en senere tilføjelse, se eksempelvis Zumstein 2004, 291-315) er skrevet under indflydelse af en eller flere af de synoptiske evangelier (se eksempelvis Kügler 1988, 411-417 og Neiryneck 1990, 321-336), eller at kapitlet ligefrem reflekterer et ønske om at assimilere den johannæiske Peter (Peter i Joh 1-20) med den synoptiske Peter (således eksempelvis Collins 1976, 126 og Brown 1984, 476). Jeg mener imidlertid ikke, at kapitlet er en senere tilføjelse.²¹ Der er intet i

21 I de senere år er det da også blevet mere udbredt at betragte Joh 1-21 som en litterær enhed. Flere narrative studier har således vist, at "John 21 bears an integral relationship to the rest of the gospel, taking up allusions, resolving unresolved story lines, and drawing on the ironies, imagery, and symbols in John 1-20" (Culpepper 2006, 271). Se eksempelvis Ruckstuhl 1951, 134-149; Cassian 1957, 132-136; Smalley 1974, 275-288; Reim 1976, 330-337; Thyen 1977, 259-299; Minear 1983, 85-98; Segovia 1991, 167-190; Breck 1992, 27-49; Busse 1992, 2083-2100; Ellis 1992, 17-25; Vorster 1992, 2207-2221; Brodie 1993, 574-596; Thyen 1995, 147-189; Ridderbos 1997, 655-658; Hatschka 1999, 85-102; Keener 2003, 1219-1222; Thyen 2005, 4-5, 772-774 og Culpepper 2006, 369-402. De mest almindelige argumenter for at anse Joh 21 for en senere tilføjelse er følgende (oplistet i Breck 1992, 28-36): 1) Joh 20,30-31 ser ud til at udgøre evangeliets konklusion, og udtrykket μετὰ ταῦτα (Joh 21,1) indikerer, at kapitel 21 er blevet påklistret senere. 2) Det er ikke sandsynligt, at den oprindelige forfatter kunne finde på at tilføje en scene, hvor disciplene vender tilbage til deres oprindelige liv som fiskere, efter Joh 20,21-23. 3) Eftersom Joh 20,19-29 formentlig fungerer som en indledning til kirkens periode efter opstandelsen (hvor det er tro, det kommer an på, og ikke selvsyn), ville det være underligt, hvis forfatteren også har skrevet Joh

fremstillingen af Peter i Joh 21, der ikke med rimelighed kan siges at ligge i forlængelse af fremstillingen i Joh 1-20, og som derfor skulle kræve, at kapitlet stammer fra en anden hånd. Tværtimod er der så mange forbindelser mellem Joh 21 og resten af evangeliet, at vi må gå ud fra, at kapitlet er en del af det oprindelige evangelium, sådan som alle håndskrifterne også indikerer.²² Der er således heller ikke tale

21,1-14, hvor den synlige genkendelse stadig spiller en rolle (jvf. Joh 21,7). 4) Det "vi", der optræder i Joh 21,24, må være skrevet af en anden end den oprindelige forfatter. 5) Joh 21 har et ekklesiologisk fokus, hvorimod Joh 1-20 har et kristologisk fokus. 6) Joh 21 har et markant andet ordforråd og benytter sig af en række stilistiske udtryk, man ikke finder i resten af evangeliet. Imod disse argumenter kan bl.a. indvendes følgende: 1) Som Hasitschka har argumenteret for, skal Joh 20,30-31 formentlig blot ses som en kort sammenfatning på linje med Joh 12,37; 19,35 og Joh 21,24-25 (Hasitschka 1999, 85-86). Desuden bruges udtrykket μετὰ ταῦτα (John 21,1) flere gange i Johannevangeliet, således eksempelvis efter opsummeringen i 19,35-37 i 19,38 og i 6,1 (for paralleller mellem Joh 6 og Joh 21,1-14, se i øvrigt Hasitschka 1999, 85-102). Der er også en interessant parallel mellem Joh 20,30-31 og 1 Joh 5,13, sådan som Ellis har gjort opmærksom på. I begge tilfælde fortsætter forfatteren således sit værk, efter han har nævnt formålet med værket (Ellis 1992, 20-21). Endelig kan Joh 20,30-31 sammen med Joh 21,25 opfattes som en bevidst *inclusio* (jvf. Segovia 1991, 174-183). 2) At disciplene vender tilbage til deres tidligere profession er rigtignok et antiklimaks i lyset af Joh 20,21-23, men, som jeg argumenterer for i denne artikel, er der en god grund til dette antiklimaks. 3) Eftersom tro er afhængig af evangeliet (jvf. Joh 20,31), giver det god mening, hvis den oprindelige forfatter også skrev Joh 21. For her betones netop yndlingsdisciplens genkendelse af Jesus, hvilket må være afgørende for kirkens periode, da evangeliet jo bliver bundet op på yndlingsdisciplens vidnesbyrd (Joh 21,24). 4) Det "vi", der nævnes i Joh 21,24, støtter netop, at Joh 21 var en del af det oprindelige evangelium, for forfatteren bruger også et "vi" og et "os" i begyndelsen af evangeliet (Joh 1,14.16). 5) Skiftet fra et kristologisk fokus i Joh 1-20 til et ekklesiologisk fokus i Joh 21 er ikke så markant, som det ofte bliver gjort til. Der er således også et ekklesiologisk anliggende i Joh 1-20 (eksempelvis i Joh 10), og som jeg også vil argumentere for her i artiklen, så er de ekklesiologiske billeder i Joh 21 netop også kristologiske. 6) Som flere af de fortolkere, der ser Joh 21 som en senere tilføjelse (eksempelvis Bultmann 1978, 542), også anfører, så er stilen og ordforrådet i Joh 21 ikke så markant anderledes end det, man finder i resten af evangeliet. Endelig er en række af de unikke ord i Joh 21 relateret til fiskeri, og det er derfor forventeligt med en række unikke ord, da forfatteren kun behandler dette emne her.

²² En undtagelse kunne dog være *MS. Copt.e. 150 (P)* – en ukomplet papyrus, der rummer en koptisk udgave af Joh 20,19-25 og Joh 20,26-31 på

om, at forfatteren med Joh 21 forsøger at tilpasse sin fremstilling af Peter til den “synoptiske” eller lukanske fremstilling. Peters kraftpræstation med fiskenettet symboliserer ikke, at han senere skal komme til at omvende mange mennesker. Menneskefisker-løftet er netop ikke en del af Johannesevangeliet. Når forfatteren her alligevel alluderer til det synoptiske menneskefisker-løfte, er det altså snarere negativt ment fremfor positivt.

En kamp på metaforer

Der løber således en bemærkelsesværdig modsætning i Joh 21 mellem fisk (προσφάγιον, ἰχθύς og ὀψάριον)²³ på den ene side og lam og får (ἀρνίον og πρόβατον) på den anden, og mellem fiskeren, hvis opgave er fangsten (ἀλιεύειν og πιάζειν) og hyrden, hvis opgave det er at vogte og passe på de løsgående dyr (βόσκειν og ποιμαίνειν).²⁴ Det billede, der tegnes af Peter i Johannesevangeliet, er derfor et ganske andet end hos synoptikerne. Mens menneskefisker-billedet vel skal udtrykke noget i retning af, at Peter vil komme til at “indfange” folk med sin prædiken,

henholdsvis forsiden og bagsiden. Efter Joh 20,26-31 følger en tom plads svarende til omkring 3 linjer. Enten har afskriveren altså valgt at stoppe her, eller han har skrevet af efter en kopi, der ikke har indeholdt Joh 21. Gesa Schenke daterer papyrussen til det 4. årh. (Schenke 2006, 893-904).

23 Προσφάγιον og ὀψάριον (diminutiv af ὄψον) må referere til fisk her.

24 I modsætning til Edmund Leach, der argumenterer for, at Johannes' tale om lam, får og hyrde faktisk skal ses i forlængelse af den synoptiske fisker-metaforik. Ifølge Leach, trækker såvel den synoptiske fiskermetaforik som den Johannæiske hyrde-metaforik på de gammeltestamentlige profeter og deres eskatologiske brug af henholdsvis fiskerbilledet og hyrdebilledet (for fiskerbilledet, se Jeremias 16,16, og for hyrdebilledet, se Ezekiel 34,11-16) (Leach 1987, 593). Mens det synes klart, at Johannes' tale om den gode hyrde i 10,1-16 trækker på det eskatologiske hyrdebillede i Ezekiel 34, er Leach's reference til Jeremias 16,16 som baggrund for det synoptiske menneskefisker-billede imidlertid straks mere usikker, eftersom metaforen ikke bliver udfoldet af synoptikerne. Men selv hvis vi forstår menneskefisker-billedet eskatologisk, kan Leach's fortolkning ikke forklare, hvorfor Johannes vælger at ty til andre (synonyme) metaforer. Der ligger andet i metaforerne end det eskatologiske. Hyrde-metaforen beskriver således langt mere eksplicit, hvad Peters opgave er, mens fisker-metaforen er vag og ubestemt.

sådan som det bliver udfoldet i Apostlenes Gerninger,²⁵ bestemmes Peters opgave i Johannesevangeliet med hyrdemetaforikken som det at passe på flokken (Joh 21,15.16.17) og i sidste ende at ofre sit eget liv for dem, han skal passe på (jvf. Joh 21,19).²⁶ At Peters opgave ikke bestemmes som det at bringe andre til Jesus, men derimod agere som hyrde,²⁷ forklarer også, hvorfor Peter ikke er den første discipel i Johannesevangeliet, sådan som han ellers er det i de synoptiske evangelier. Det er således afgørende for Johannes' fremstilling af hvordan Jesus fik sine første disciple, at det er disciplene selv, der går ud og finder nye disciple. Således er det Peters bror, Andreas, der bringer Peter hen til Jesus (Joh 1,42). Men eftersom Peters rolle netop ikke er at "indfange" andre potentielle disciple, kan han selvfølgelig heller ikke være den første discipel, da opgaven for denne discipel er at finde andre disciple. Og ligesom Peter blev ført til Jesus af Andreas i begyndelsen, sådan skal han igen senere blive ført af andre (Joh 21,18).²⁸

Ved at opponere mod den "synoptiske" fiskermetaforik og erstatte den med hyrdemetaforer, etablerer forfatteren en forbindelse mellem Peter og Jesus, som netop fremstår som den gode hyrde i Johannesevangeliet (Joh 10,1-18). Hyrdemetaforikken indgår således i evange-

25 Se Wuellner 1967, 207-231 for en gennemgang af metaforens mulige betydninger i de synoptiske evangelier.

26 Kan dette forklare, hvorfor Peter kaster sig i vandet (ἔβαλεν ἑαυτὸν εἰς τὴν θάλασσαν, Joh 21,7), ligesom han og de øvrige disciple tidligere har kastet (ἔβαλον) garnet i vandet (Joh 21,6)? Skal denne handling symbolisere, at Peter nu ved, at hans opgave ikke længere er at fange fisk (eller folk), men at ofre sig selv? (jvf. også Hartman 1984, 39: "One could even imagine an interpretation according to which the jumping into the water prefigures the death of Peter"). Måske kan dette også forklare, hvorfor Peter tager sit tøj på først. Han er ikke længere fisker, men klar til at arbejde som Jesus' discipel (således også Busse 2002, 288).

27 Selvom opgaven som hyrde i Joh 10,16 også inkluderer det at være hyrde for får, som ikke hører til hyrdens egen fold, er det ikke, hvad der er på færde her.

28 Bemærkningen i Joh 21,18 om at Peter kan gå hvorhen han ville, da han var ung, men vil blive ført af andre, når han bliver gammel, skal måske også ses som en reference til Joh 18, hvor det er Jesus, der bliver taget til fange og ført af andre, mens Peter selv vælger at følge efter.

liets kristologiske billedsprog,²⁹ og er derfor med til at understrege, at det er i *efterfølgelsen* af Jesus, at Peter skal udføre sin opgave. Billedet af Kristus bliver dermed det billede, som Peter skal spejle sig i. Jesus' tredobbelte formaning til Peter om at agere som den gode hyrde, tager tråden op fra Joh 13,36, hvor Jesus netop forsøgte at gøre det klart for Peter, at han ikke kunne følge ham på dette tidspunkt, men først skal følge ham senere. Som flere fortolkere har påpeget (se eksempelvis Brown 1970, 616; Barrett 1978, 453 og Tolmie 2006, 362) bruger Peter i sin afvisning af Jesus' ord ("Jeg vil sætte mit liv til for dig [τὴν ψυχὴν μου ὑπὲρ σοῦ θήσω]", Joh 13,37) de samme ord, som Jesus brugte til at beskrive sig selv som den gode hyrde ("Den gode hyrde sætter sit liv til for fårene [ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τίθησιν ὑπὲρ τῶν προβάτων]", Joh 10,11). Dette er næppe en tilfældighed men understreger, at Peter har misforstået, at det er Jesus, der (i første omgang) skal ofre sit liv (jvf. Joh 10,17), og derfor misforstår han også sin egen rolle. Når Peter følger efter Jesus efter arrestationen (Joh 18,15) baserer det sig altså på en misforståelse, og er derfor heller ikke "positivt", sådan som de fleste fortolkere mener (ligesom udeladelsen af det synoptiske ἀπὸ μακρόθεν ikke er udtryk for, at Johannes ønsker at portrættere Peter som mere modig, men snarere skal understrege det negative i Peters forehavende, nemlig at han følger efter på trods af, hvad han har fået besked på).³⁰ Med Joh 21,15-19 får Peter altså endelig mulighed for at følge Jesus og ligesom ham, sætte sit liv til for flokken. Der er således formentlig en kritisk brod til de synoptiske evangeliets fremstilling af

29 Ifølge Ruben Zimmermann er det netop et kendetegn ved Johannesevangeliet, at evangeliets billeder centrerer sig om et kristologisk billedsprog. Der er imidlertid intet kristologisk over den store fiskefangst i Joh 21, og fiskefangsten er derfor heller ikke et ekklesiologisk billede, sådan som Zimmermann mærkværdigt nok argumenterer for (Zimmermann 2006, 40). Mens forfatteren overfører hyrdemetaforikken på Peter, fordi denne metaforik netop er kristologisk, er fiskemetaforikken netop ikke kristologisk og derfor heller ikke anvendeligt. På trods af den mangfoldighed, der ellers kendetegner det kristologiske billedsprog i Johannesevangeliet, er fiskemetaforikken ikke en del heraf.

30 Således mener Tolmie eksempelvis, at Peters "efterfølgelse" i Joh 18,15 "is the only positive thing that can be said about him in this chapter" (Tolmie 2006, 366, se også Sabbe 1995, 232-233 og mange andre. En undtagelse er dog Resseguie 2001, 152-153, der her [ligesom så mange andre steder] har en dog forståelse af, hvad der er på færde).

Peter i Jesus' afsluttende formaning til Peter: "Følg mig! (ἀκολουθεῖ μοι)" (Joh 21,19.22). Mens disse ord er Jesus' allerførste ord til Peter i såvel Markus- som Matthæusevangeliet (δεῦτε ὀπίσω μου, Mark 1,17; Matt 4,19),³¹ er de altså de sidste i Johannesevangeliet. Dermed fremstår Johannes' fortælling om Peter som en korrektion af disse evangeliers portræt af Peter og af Peters fejlslagne forsøg på at følge Jesus. Mens de synoptiske evangelier igen og igen betoner, at enten Peter alene eller Peter sammen med de andre disciple fulgte efter (med en form af ἀκολουθεῖν) Jesus (Mark 1,18; 6,1; 10,28.32; 14,54; Matt 4,20; 8,23; 19,27; 26,58; Luk 5,11; 18,28; 22,39.54), er det først i Joh 18,15, at Peter *følger efter* (ἠκολούθει) Jesus, og det selvom han har fået at vide, at han ikke kan følge Jesus på dette tidspunkt (ὅπου ὑπάγω οὐ δύνασάι μοι νῦν ἀκολουθεῖσαι, Joh 13,36). Den næste gang læserne støder på ordet i relation til Peter er i Joh 20,6 hvor Peter følger efter Yndlingsdisciplen hen til Jesus' grav, og endelig kalder Jesus så Peter til at følge efter sig i Joh 21,19 og 22. Ifølge Johannesevangeliet, er det altså først i det øjeblik, at Peter virkelig er i stand til at følge Jesus, at han beder Peter om at følge ham. Det forekommer sandsynligt, at Johannes med sin fremstilling af Peter har ønsket at gøre op med den fremstilling af Peterfiguren, som han fandt i de synoptiske evangelier. Forfatteren har givetvis fundet den synoptiske betoning af Peter som *menneskefisker* for upræcis og vildledende (for hvad ligger der helt præcist i den metafor? På hvilken måde kan Peter siges at blive menneskefisker, når han følger Jesus?, jvf. Mark 1,17 og Matt 4,19), og derfor erstattet den med en *kristologisk* metafor, hyrde-metaforen, der netop skal understrege, at Peters fremtidige virke *er* efterfølgelsen af Jesus. En efterfølgelse, som forfatteren har ønsket at tegne langt skarpere op end den, han fandt,

31 I Johannes' kaldelsesberetning er det den discipel, der kommer til efter Peter, nemlig Filip, som Jesus siger "følg (ἀκολουθεῖ) mig" (Joh 1,43) til. Om Andreas og den anonyme discipel fortælles det også, at de "fulgte efter (ἠκολούθησαν) Jesus" (Joh 1,37), hvilket betones igen i vers 38. Som om det ikke var nok, understreger fortælleren allerede igen i vers 40, forud for at Andreas fører Peter til Jesus, at "Andreas, *Simon Peters bror*, var den ene af de to (εἷς ἐκ τῶν δύο), som havde hørt, hvad Johannes sagde, og var fulgt efter (ἀκολούθησάντων) Jesus" (Joh 1,40). I modsætning til Andreas, den anonyme discipel og Filip indgår ordet ἀκολουθεῖν derimod ikke i fortællingen om Peters "kaldelse". I betragtning af hvordan fortælleren igen og igen fremhæver, at de andre første disciple "fulgte" Jesus, er dette næppe tilfældigt.

i den synoptiske fremstilling. For Peters efterfølgelse i de synoptiske evangelier har angiveligt fremstået som teologisk utilfredsstillende for Johannesevangeliets forfatter: For hvorfor bad Jesus Peter om at følge ham allerede i begyndelsen af hans virke, når han vel vidste, at Peter ikke var i stand til det?

Den fastende Peter: Petersakternes Peter

I den senere Petersreception, eksempelvis i Petersakterne, sker der imidlertid en harmonisering af de forskellige perspektiver, der eksisterer mellem de synoptiske evangeliers fokus på *fiskeren* Peter og Johannesevangeliets fokus på *hyrden* Peter. Selvom forfatteren til Petersakterne ikke bruger menneskefisker- og hyrdemetaforerne eksplicit om Peter, er det portræt, forfatteren tegner af Peter, imidlertid bestemt af de opgaver, som ligger i disse metaforer, ligesom forfatteren også implicit spiller på dem. I Petersakterne fremstår Peter således som den store *menneskefisker*, der igen og igen omvender en masse romere til kristendommen (se f.eks. afsnit 13 og 26). Det sker bl.a. ved at gøre en røget sild levende (13),³² hvilket formentlig skal ses som en implicit reference til menneskefisker-billedet i Lukasevangeliet, hvor Jesus' ord for at "fange" mennesker, ζωπρεῖν, (Luk 5,10) som nævnt har den dobbelte betydning både at fange og at bringe tilbage til livet. Samtidig er Peter også *hyrden*, der får til opgave at passe på den menighed, der allerede eksisterer i Rom, da han ankommer til byen. Han skal duellere med Simon Mageren og alle hans listige påfund, men først og fremmest skal han sørge for at få de frafaldne får ind i folden igen (jvf. eksempelvis Peters tale til de frafaldne brødre [7] og hans gennemvendelse af Marcellus [8-12]). I en tale til Djævelen sammenligner Peter ham da også med en "glubsk ulv", der "vil røve kvæg, som ikke er dit,

32 For som Peter indledningsvist erklærer, er det "ikke kun ved ord alene, jeg vil overbevise jer om, at han, som jeg prædiker, er Kristus, men også ved gerninger og store undere formaner jeg jer ved troen, som er i Jesus Kristus, om, at ingen af jer skal vente nogen anden end ham, der blev foragtet og spottet af jøderne, denne korsfæstede nazaræer, der døde og opstod på den tredje dag" (7, se også 17: "Man skal ikke tro på grund af ord, men på grund af værker og gerninger"). Oversættelsen af Petersakterne er fra Christiansen & Kjær Nielsen 2005.

men tilhører Jesus Kristus” (8), og i forlængelse heraf beskrives Jesus som den, der vogter kvæget. Selvom det selvfølgelig er Jesus, der her fremstilles som den gode hyrde (se også Peters beskrivelse af Jesus som “hyrde for de får, der engang var spredte, men nu er samlede ved dig” og hans bøn om at Marcellus bliver genoptaget blandt fårene [10]), så fremtræder Peter her som den gode hyrdes medhjælper. Ligesom Jesus, mister Peter således også sit liv i slutningen af Petersakterne og bliver korsfæstet, men mens dette i første omgang ikke ser ud til at gavne flokken (tværtimod bønfalder de nyomvendte brødre Peter om at flygte, for at han fortsat kan være der for dem [35-36]),³³ viser det sig senere, at Peters død får den konsekvens, at Nero for en stund ophører med at forfølge de kristne (41). Med sin død fuldender Peter således sin efterfølgelse af den gode hyrde, idet han altså ender med at redde menigheden i Rom.

Sideløbende med sin fremstilling af Peters virke som henholdsvis menneskefisker og hyrde, beskæftiger forfatteren til Petersakterne sig også en hel del med Peters forhold til mad. Noget af det allerførste, vi hører om Peter, er således, at han rejser af sted mod Rom uden at have “noget forråd med” (5) og på trods af, at styrmanden Theon er mere end villig til at dele alt, hvad han har, med Peter, vælger Peter at faste under hele sejladsen (6).³⁴ Han opfordrer også brødrene i Rom

33 I første omgang indvilger Peter i brødrenes forslag og flygter fra Rom i forklædning. På vej ud af byporten møder han imidlertid Jesus, og da han spørger Jesus, hvor han går hen, fortæller Jesus ham, at han er på vej til Rom for at blive korsfæstet igen. Peter vender derefter tilbage til Rom, idet han nu er blevet overbevidst om, at han skal lade sig korsfæste (35). Peters spørgsmål til Jesus, om hvor han går hen, er hentet fra Joh 13,36 – passagen hvor Jesus forudsiger Peters fornægtelse og forsøger at forklare Peter, at “hvor jeg går hen, kan du ikke følge mig nu, men senere skal du følge mig” (Joh 13,36). Som vi har set, refererer Joh 21,15-19 netop til denne passage. Tidspunktet er nu kommet, hvor Peter kan følge Jesus, og Jesus pålægger derfor Peter at vogte hans får og i sidste ende give sit liv for flokken. Petersakternes *quo vadis*-scene kan derfor også ses som en implicit reference til Peters opgave som *hyrde*. Med sin flugt ud af Rom begår Peter imidlertid den samme fejl som han begik med fisketuren i Joh 21.

34 Han gør dog en enkelt undtagelse, idet han fejrer nadveren med Theon efter Theon er blevet døbt (5). I det koptiske fragment om Peters datter, som måske har været en oprindelig del af Petersakterne, fejrer Peter også nadveren efter han først har helbredt sin invalide datter og dernæst gjort hende lam

til at faste sammen med ham (18), og det kunne faktisk se ud som om, at Peter overhovedet ikke spiser under hele sit ophold i Rom (jvf. fortællerkommentaren i 22: “Peter tog nemlig fortsat intet til sig, men blev ved med at faste for at besejre den onde fjende og forfølger af Herrens sandhed”).³⁵ Fremstillingen af den fastende Peter er med rette blevet set som et udtryk for en senere asketisk tendens, der præger alle apostelakterne. Det forklarer imidlertid ikke, hvorfor Petersakterne er langt mere optaget af dette aspekt end de øvrige apostelakter.³⁶ I lyset af Johannesevangeliets betoning af Jesus som den *åndelige* føde og af det afsluttende opgør med Peters fiskeri efter *fysisk* føde, er det interessant, at det netop er Peter, som apostelakterne portrætterer som den blandt apostlene, der er mest forhippet på at faste. Peters vedholdende faste i Petersakterne kan således læses som en eksegetisk udfoldelse af den efterfølgelse, som Jesus kalder Peter til i Joh 21,15-19. Fortællingen om opgøret med Peters fiskertilværelse rummer et potentiale, som Petersakterne kan siges at have udfoldet, nemlig at fysisk føde ikke længere har nogen betydning i Peters radikale efterfølgelse. I det perspektiv kan det nadver-lignende måltid i form af brunchen på søbredden ikke bare anskues som Jesus’, men også som Peters, sidste måltid. Petersakternes fastende Peter udlever dermed Jesus’ formaning i Johannesevangeliet om ikke at arbejde “for den mad, som forgår, men for den mad, som består til evigt liv” (Joh 6,27). Peters mave er ikke længere tom af nød, men af lyst.

Bibliografi

Barrett, C. K., 1978, *The Gospel according to St. John*, second edition, London: SPCK

igen med den begrundelse, at den smukke pige derved ikke giver anledning til synd. Med disse nadverscener viser forfatteren også, hvordan Peter “efterfølger” Jesus’ formaning til ham om at “bespise” hans får og lam (Joh 21,15.17) med åndelig føde.

35 I et syn får han dog et hvedebrød af et nøgent barn (17).

36 Hvorimod fremhævelsen af seksuel afholdenhed er langt mindre fremtrædende her end i de øvrige apostelakter. Måske har dette sin baggrund i, at Peter selv havde en hustru? (jvf. fortællingen om helbredelsen af hans svigermor [Mark 1,29-31; Matt 8,14-15; Luk 4,38-39] og 1 Kor 9,5).

- Blaskovic, G., 2000a, *Johannes und Lukas: Eine Untersuchung zu den literarischen Beziehungen des Johannesevangeliums zum Lukasevangelium*, Dissertationen Theologische Reihe 84, St. Ottilien: EOS Verlag
- Blaskovic, G., 2000b, 'Die Erzählung vom reichen Fischfang (Lk 5,1-11; Joh 21,1-14): Wie Johannes eine Erzählung aus dem Lukasevangelium für seine Zwecke umschreibt', i *Johannes aenigmaticus. Studien zum Johannesevangelium für Herbert Leroy*, red. Stefan Schreiber og Alois Stimpfle, Biblische Untersuchungen 29, Regensburg: Verlag Friedrich Pustet, 103-120
- Breck, J., 1992, 'John 21: Appendix, Epilogue Or Conclusion?', *St. Vladimir's Theological Quarterly* 36, 27-49
- Brodie, T. L., 1993, *The Gospel According to John*, New York & Oxford: Oxford University Press
- Brown, R. E., 1970, *The Gospel according to John*, vol. 2, The Anchor Bible, New York: Doubleday
- Brown, Schuyler 1984, 'Apostleship in the New Testament as an Historical and Theological Problem', *New Testament Studies* 30, 474-480
- Bultmann, R., [1941] 1978, *Das Evangelium des Johannes*, Kritisch-exegetischer Kommentar über das Neuen Testament 2, Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht
- Busse, U., 1992, 'Die "Hellenen" Joh 12,20ff. und der sogennante "Anhang" Joh 21', i *The Four Gospels*, vol 3., red. F. Van Segbroeck, C. M. Tuckett, G. Van Belle og J. Verheyden, Bibliotheca Ephemeridum Theologicarum Lovaniensium 100, Leuven: Leuven University Press, 2083-2100
- Cassian, B., 1957, 'John XXI', *New Testament Studies* 3, 132-136
- Christiansen, J. L. og H. Kjær Nielsen, 2005, *Nytestamentlige apokryfer*, København: Det Danske Bibelselskab
- Collins, R. F., 1976, 'The Representative Figures of the Fourth Gospel – II', *Downside Review* 94, 118-132
- Colwell, E. C., 1936, *John Defends The Gospel*, Chicago: Willert, Clark & Company
- Culpepper, R. A., 2006, 'Designs for the Church in the Imagery of John 21:1-14', i *Imagery in the Gospel of John. Terms, Forms, Themes, and Theology of Johannine Figurative Language*, red. Jörg Frey, Jan G. Van der Watt og Ruben Zimmermann, Wissenschaftliche Untersuchungen zum Neuen Testament 1. Reihe 200, Tübingen: Mohr Siebeck, 369-402

- Culpepper, R. A., 2010, 'Peter as Exemplary Disciple in John 21:15-19', *Perspectives in Religious Studies* 37, 165-178
- Damgaard, F., 2012, 'Opgør med Markusevangeliet? Matthæusevangeliets genskrivning af Markusevangeliets Peterfigur', i *Den store fortælling. Festskrift til Geert Hallbäck*, København: Anis, 119-13
- Damgaard, F., 2015, *Rewriting Peter as an Intertextual Character in the Canonical Gospels*, London & New York: Routledge 2015
- Ellis, P. F., 1992, 'The Authenticity of John 21', *St. Vladimir's Theological Quarterly* 36, 17-25
- Goulder, M. D., 1989, *Luke. A New Paradigm* 1-2, Journal for the Study of the New Testament Supplement Series 20, Sheffield: Sheffield Academic Press
- Hanson, K. C., 1997, 'The Gallilean Fishing Economy and the Jesus Tradition', *Biblical Theology Bulletin* 27, 99-111
- Hasitschka, M., 1999, 'Die beiden 'Zeichen' am See von Tiberias. Interpretation von Joh 6 in Verbindung mit Joh 21,1-14', *Studien zum Neuen Testament und seiner Umwelt* 24, 85-102
- Heil, J. P., 1999. *The Meal Scenes in Luke-Acts: An Audience-Oriented Approach*, SBL Monograph Series 52, Atlanta: Society of Biblical Literature
- Keener, C. S., 2003, *The Gospel of John. A Commentary*, vol. I-II, Peabody, Mass.: Hendrickson Publishers
- Klein, G., 1967, 'Die Berufung des Petrus', *Zeitschrift für die neutestamentliche Wissenschaft und die Kunde der älteren Kirche* 58, 1-44
- Kügler, J., 1988, *Der Jünger, den Jesus liebte. Literarische, theologische und historische Untersuchungen zu einer Schlüsselgestalt johanneischer Theologie und Geschichte. Mit einem Exkurs über die Brotrede in Joh 6*, Stuttgarter Biblische Beiträge 16, Stuttgart: Katholisches Bibelwerk
- Leach, E., 1987, 'Fishing for Men on the Edge of the Wilderness', i *The Literary Guide to the Bible*, red. Robert Alter og Frank Kermode, Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 579-599
- Malbon, E. S., 1984, 'Galilee and Jerusalem: History and Literature in Marcan Interpretation', *Catholic Biblical Quarterly* 44, 242-255
- Mattila, S. L., 2013, 'Revisiting Jesus' Capernaum: A Village of Only Subsistence-Level Fishers and Farmers?', i *The Gallilean Economy in the Time of Jesus*, red. David A. Fiensy og Ralph K. Hawkins, Early Christianity and Its Literature 11, Atlanta: Society of Biblical Literature, 75-138

- Meier, J. P., 1994, *A Marginal Jew: Rethinking the Historical Jesus*, vol. 2, The Anchor Bible Reference Library, New York: Doubleday
- Minear, P. S., 1983, 'The original function of John 21', *Journal of Biblical Literature* 102, 85-98
- Neiryneck, Frans 1990, 'John 21', *New Testament Studies* 36, 321-336
- Ramelli, I., 2008, "'Simon Son of John, Do You Love Me?'" Some Reflections on John 21:15', *Novum Testamentum* 50, 332-350
- Rasmussen, H., 1951, *Den lille frække Frederik og andre børnerim*, København: Branner og Korch
- Reed, J. L., 2000, *Archaeology and the Galilean Jesus: A Re-examination of the Evidence*, Harrisburg, PA: Trinity Press International
- Reim, G., 1976, 'Johannes 21 – ein Anhang?', i *Studies in New Testament Language and Text. Essays in Honour of George D. Kilpatrick on the Occasion of his sixty-fifth Birthday*, red. J. K. Elliott, Supplements to Novum Testamentum 44, Leiden: E. J. Brill, 330-337
- Ridderbos, H. N., 1997, *The Gospel according to John. A Theological Commentary* (oversat af John Vriend), Grand Rapids: William B. Eerdmans Publishing Company (oprindeligt udgivet i to bind i 1987 og 1992)
- Rostovtzeff, M., 1941, *The Social and Economic History of the Hellenistic World*, vol. 1-3, Oxford: Clarendon Press
- Rousseau, J. J. og R. Arav, 1995, *Jesus and His World. An Archaeological and Cultural Dictionary*, Minneapolis: Fortress Press
- Ruckstuhl, E., 1951, *Die literarische Einheit des Johannesevangeliums. Der Gegenwartige Stand der einschlägigen Forschungen*, Freiburg: Paulusverlag
- Sabbe, M., 1995, 'The Denial of Peter in the Gospel of John', *Louvain Studies* 20, 219-240
- Schenke, G., 2006, 'Das Erscheinen Jesu vor den Jüngern und der ungläubige Thomas: Johannes 20,19-31', i *Coptica – Gnostica – Manichaica: Mélanges offerts à Wolf-Peter Funk*, red. Louis Painchaud og Paul-Hubert Poirier, Bibliothèque Copte de Nag Hammadi 7, Louvain & Paris: Peeters, 893-904
- Segovia, F. F., 1991, 'The Final Farewell of Jesus: A Reading of John 20:30-21:25', *Semeia* 53, 167-190
- Smalley, S. S., 1974, 'The Sign in John XXI', *New Testament Studies* 20, 275-288
- Thyen, H., 1977, 'Entwicklungen innerhalb der johanneischen Theologie und Kirche im Spiegel von Joh. 21 under der Lieblingsjüngertexte des Evangeliums', i *L'Évangile de Jean: Sources, Rédaction, Théologie*, red. Marinus

- de Jonge , *Bibliotheca Ephemeridum Theologicarum Lovaniensium* 44, Leuven: Leuven University Press, 259-299
- Thyen, H., 1995, 'Noch einmal: Johannes 21 und "der Jünger, den Jesus liebte"', i *Texts and Contexts. Biblical Texts in Their Textual and Situational Contexts. Essays in Honor of Lars Hartman*, red. Tord Fornberg og David Hellholm, Oslo, Copenhagen, Stockholm & Boston: Scandinavian University Press, 147-189
- Thyen, H., 2005, *Das Johannesevangelium*, Handbuch zum Neuen Testament 6, Tübingen: Mohr Siebeck
- Tolmie, D. F., 2006, 'The (not so) Good Shepherd: The Use of Shepherd Imagery in the Characterisation of Peter in the Fourth Gospel', i *Imagery in the Gospel of John. Terms, Forms, Themes, and Theology of Johannine Figurative Language*, red. Jörg Frey, G. Van der Watt og Ruben Zimmermann, Wissenschaftliche Untersuchungen zum Neuen Testament 1. Reihe 200, Tübingen: Mohr Siebeck, 353-367
- Varghese, J., 2009, *The Imagery of Love in the Gospel of John*, Rome: Gregorian & Biblical Press
- Vorster, W. S., 1992, 'The Growth and Making of John 21', i *The Four Gospels*, vol 3, red. F. Van Segbroeck, C. M. Tuckett, G. Van Belle og J. Verheyden, *Bibliotheca Ephemeridum Theologicarum Lovaniensium* 100, Leuven: Leuven University Press, 2207-2221
- Webster, J. S., 2003, *Ingesting Jesus: Eating and Drinking in the Gospel of John*, *Academica Biblica* 6, Atlanta: Society of Biblical Literature
- Wiarda, T., 1992, 'John 21.1-23: Narrative Unity and Its Implications', *Journal for the Study of the New Testament* 46, 53-71
- Wuellner, W. H., 1967, *The Meaning of "Fishers of Men"*, Philadelphia: The Westminster Press
- Zimmermann, R., 2006, 'Imagery in John: Opening up paths into the tangled thicket of John's figurative world', i *Imagery in the Gospel of John. Terms, Forms, Themes, and Theology of Johannine Figurative Language*, red. Jörg Frey, Jan G. Van der Watt og Ruben Zimmermann, Wissenschaftliche Untersuchungen zum Neuen Testament 1. Reihe 200, Tübingen: Mohr Siebeck, 1-43
- Zumstein, J., 2004, 'Die Endredaktion des Johannesevangeliums (am Beispiel von Kapitel 21)', i *Kreative Erinnerung: Relecture und Auslegung im Johannesevangelium*, 2. Überarbeitete und erweiterte Auflage, red. Jean Zumstein, *Abhandlungen zur Theologie des Alten und Neuen Testaments* 84, Zürich: Theologischer Verlag Zürich, 291-315

Ørsted, P., 1998, 'Salt, Fish and the Sea in the Roman Empire', i *Meals in a Social Context: Aspects of the Communal Meal in the Hellenistic and Roman World*, red. Inge Nielsen og Hanne Sigismund Nielsen, Aarhus Studies in Mediterranean Antiquity 1, Aarhus: Aarhus University Press, 13-35